

Péntek Imre

Egy pannon „peremváros” galériája és művésztelepe élén

Beszélgetés Gerics Ferencel,
a lendvai Galéria-Múzeum igazgatójával

Gerics Ferenc

Szlovénia legészakibb sarkában húzódik meg a Muravidék, s ennek a térségnek a magyar határhoz közel eső városkája Lendva (Lendava). A trianoni békeszerződés előtt a történelmi Zala megyéhez tartozó rész – beleértve Murszombatot is – ma vegyes lakosságú, többségében szlovén. Miként lett a magyar többségből kisebbség, hosszú történet. Az együttélés új (változó) állami keretei – előbb a jugoszláv királyság, majd Jugoszlávia, s jelenleg Szlovénia – hol kedvezőbbek, hol nehezebbek voltak az itt élő magyarság számára. Kétségtelen: a jugoszláviai nemzetiségi törvények számos lehetőséget biztosítottak a kisebbségi népcsoportoknak – így a magyarságnak is – az identitásuk őrzésére, s ez tendencia Szlovénia önállósulásával is folytatódott. Az a bizonyos kulturális autonómia – melyről oly sok szó esik mostanában – ezen a vidéken bizony magas szinten valósult meg. Megmutatkozik ez a két tannyelvű oktatásban, iskolákban, kulturális intézményekben, mint a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, a sajtó terén. Gondoljunk a szlovén televízió magyar nyelvű adásaira, a magyar rádiózásra, vagy a Népszerűség című hetilapra. (Megint más kérdés: ennek ellenére mi az oka a magyarság létszámfogyásának, az elvándorlásnak, az elszlovénosodásnak... Miként csökkent a magyar lakosságszám a legutóbbi népszámlálási adatok szerint 10-12 ezerről a hétezer alá.) A város meglehetősen sokszínű (szlovén és magyar) kulturális intézményrendszerében – még nem is említettük a nemrég átadott Bánffy Központot és a rendkívül

impozáns, Makovecz Imre által tervezett, kiváló minőségben kivitelezett kultúrpalotát – kivételes helyet foglal a várban működő Galéria-Múzeum Lendva(Galerija-Muzej Lendava). A település fölé magasodó történelmi épület, a Bánffyok kastélya, a benne rejlő nagy, tágas terek, a festői szépségű, dímbes-dombos táj, rajtuk a lefutó, rendezett szőlősorok – mind-mind meghatározói a vidék különleges élményt adó látványának. S nem említettük még a kultúrtörténeti hagyományokat, melyek egészen Halicanumig, a római provincia városáig vezethetők vissza. Mindezek együttesen arra ösztönözték az itt élő magyar és szlovén művészeket a hetvenes években, hogy Alsólendván létrehozzanak egy olyan képzőművészeti centrumot – kiállítóteret, művésztelepet, grafikai műhelyt – , mely nemcsak a szűkebb pátria, de a tágabb, határokon átnyúló pannon régió, sőt, a határon túli (magyar- és közép-európai) kortárs művészet egyik jeles fórumává válhat. Így is történt. S aki augusztus végén ide téved, a vár néprajzi vagy fegyvergyűjteményének megtekintése végett, a falak tövében márványtömböket, hasábokat és szerszámaikkal szorgoskodó, védőruhába öltözött szobrászokat láthat, vagy az állványaik előtt melázó, szemlélődő festők keltik fel figyelmét. A jelenlegi igazgató és szervező, Gerics Ferenc, akivel az ízlésesen berendezett tárgyalóban ültünk le beszélgetni, idézte fel az előzményeket. (Róla érdemes tudni, hogy rajztanári diplomát szerzett, 25 évig tanított képzőművészetet Lendván, a kilencvenes évek közepén, amikor új beosztását megkapta, kötelességének érezte, hogy tovább

képezze magát, a Pécsi Janus Pannoni Tudományegyetemen elvégezte a kultúrmanageri szakot.)

- *Mint a balladában, 1973-ban tizenkét festő „összetanakodék”, hogy a lendvai születésű Pandur Lajos festőművész emlékre művésztelepet alapítson. Céljuk nem volt más, mint Lendva képzőművészeti hagyományainak felélesztése, ápolása. A lexikonok tanúsága szerint az elmúlt két évszázadban a szőlőhegyek tövében fekvő kisváros, Lendva számos művész életrajzában szerepel szülőhelyként. A magyar neobarokk kiváló szobrásza Mayer György, később Zala névvel vált híressé, itt látta meg a napvilágot. A huszadik században a már említett Pandur Lajoson kívül említhetjük még Gábor Zoltán, Király Ferenc, Suzanne-Király Moss, Gálics István, Dancs Marika, Göntér Endre nevét, s nem hiányozhat ebből a körből Zdenko Huzjan sem, az ismert szlovén festőművész. Erre az „alakra” épült a ma már nemzetközileg számon tartott nyári művésztelep, melyet az idén már 32-dik alkalommal rendeztünk meg. Ezúttal csak szobrászokat hívtunk – Székely János Jenőt Magyarországról, Peter Rollert Pozsonyból, míg a hazaiakat a szlovén Matej Bellé és Király Ferenc képviselték. Vannak visszatérő résztvevők, itthonról és külföldről egyaránt. Mint az olasz Pippo Altomare, Péter László a Vajdaságból, Dolán György a Felvidékről, Ezüst György Magyarországról. A hazaiak közül többször is megjelent Suzanne Király-Moss, Zdenko Huzjan, Gábor Zoltán, Metod Frlic, Dare Birska, Janez Knez, Crt Frelih, Franc Mesaric és mások.*

P.I.: - Van-e valami feltétel, elvárás, amit a résztvevőknek teljesítenie kell?

G.F.: - Ilyenről természetesen nincs szó. Mindenki a maga stílusában dolgozik, hiszen az érkezők már kialakult képi és formavilággal rendelkeznek. Mi bízunk abban, hogy a táj, a hely szelleme olyan inspirációkat ébreszt, motívumokat kínál, melyek karakteres jelentéstöbbletet biztosítanak az itt születő műveknek. Az eredmény igazolja ezt a feltételezést. A stílusok, az irányzatok sokfélesége határozta meg az itt alkotók művészi elképzeléseit, de éppen ez adja meg sajátos ízét az évek alatt felgyűlt, nagy mennyiségű műtárgynak. Reméljük, egyszer ez a kollektív képezi alapját egy itt létrejövő állandó kiállításnak. Gyűjteményünk

jellegzetes képet ad a közép-európai kortárs művészeti törekvésekről, áramlatokról, amelyeket a maga módján művésztelepünk – az érintkezések, hatások révén – alakított is. Érdekes módon egyes művészek az itt készült képeiket, szobraikat a legjobb műveik között tartják számon. A nyilvánosság előtt, a társak, kollegák közvetlen közelében folyó alkotómunkának megvan a maga jelentősége. A kiállításnak, a megmérést vállalásának. A kilépésnek a „műtermi magányból”. Én nagyra becsülöm ezt a „bátorságot”, amelyből hosszú távon a művész mindenképpen profitál. Szakmai kihívás is ez: én úgy érzem, hogy egy jó művésztelepet nehezebb megszervezni, mint egy jó kiállítást. A „kézfogások” olyan láncolata jött létre a harminc év alatt, melyet nem szabad megszakítani az egyesült Európában sem.

P.I.: - Hogyan illeszkedik a lendvai művésztelep a szlovéniai képzőművészeti életbe?

G.F.: - Én korábban is igyekeztem kapcsolatot teremteni a szlovéniai képzőművészek szövetségével. Két éven át rajtuk keresztül szerveztük a művésztelepet, de azzal a céllal, hogy a fővárosi művészek, szakemberek is képet kapjanak az itt folyó alkotómunkáról. Néha úgy látom, hogy kevésbé tudjuk magunkat propagálni. Sajnos, nem elég, hogy a szakmai folyóiratok cikkei értékelnek bennünket, az sem, ha a muravidéki lapok írnak rólunk. A menedzseléshez ez kevés. Pár éve azt javasoltam, hogy hívjuk össze a szakkritikusokat, intézményvezetőket, hogy megvitassuk a művésztelepek szervezésének kérdéseit. Olyan szintre jutottak a dolgok, hogy már a kocsmárosok is nemzetközi művésztelepeket szerveztek. Aprópénzért akartak hozzájutni értékes művekhez. Az összejövetelem én figyelmeztettem a társaságot, hogy kategorizáljuk a művésztelepeket: kormányzati támogatást csak az kaphasson, aki bizonyos feltételeknek eleget tesz. Ez bizonyos értelemben meg is valósult, de mint mindent, az életben ezt is ki lehet játszani. A muraszombati múzeum művészettörténésze, Janez Balazič, aki áttekintette a hazai művésztelepeket, nyíltan kimondta, hogy az eredetiségét, a karakterét egyedül a lendvai művésztelep tudta megőrizni. A szobrászatban minőségi anyagokat használunk, mint a márvány és a gránit, grafikai és kerámia műhelyt teremtettünk. Ennyire sokféle lehetőség talán egyetlen helyen sem kínálkozik a művészek számára. A fiatal művészekkel, az utánpótlással

is foglalkozunk, az egyetemek, főiskolák végzős hallgatóinak ifjúsági művésztelepet szervezünk, melyen ismert művésztanárok, professzorok vezetik a foglalkozásokat. S a tábor egy nagyszabású kiállítás zárja. Új fejlemény a szentgotthárdi művésztelep, amelynek a szakmai gondozására három éve minket kértek fel. Az idei, talán legsikerültebb anyag látható volt Szentgotthárdon, a Lipa Szálló kiállítótermében.

P.I.: - Harminc év alatt óriási mennyiségű műtárgy maradt, gyűlt össze itt. És ezeket csak időszakosan lehet látni...

G.F.: - Sajnos, még nem teremtődtek meg a feltételek ahhoz, hogy ezeket egy állandó kiállítás keretében lehessen megtekinteni a lendvai várban. Elődömmel, *Király Ferenc* szobrászművésszel arról álmodoztunk, ha majd lesznek más kiállítóhelyek – mint a zsinagóga vagy most a művelődési ház –, oda átvisszük az időszaki kiállításokat, és a raktáron lévő anyag nálunk kerülne bemutatásra, egy állandó kiállítás keretében. Hogy itt hosszú távon megtalálható legyen Zala György és Gálics István emlékszobája, Király Ferenc szobrának, Gábor Zoltán, Zdenko Huzjan festményeinek válogatott kollektívája, s a mindig változó közönség valami maradandóval találkozzon ezen a helyen.

P.I.: - Valóban, szép tervek. Vajon reálisak-e?

G.F.: - Nemrég tárgyaltunk a polgármesteri hivatalban, hogy Lendva pályázza meg a kulturális-művészeti város címet. Olyan komoly infrastruktúra jött létre az évek során, hogy a képzőművészetnek több lehetősége van a bemutatkozásra, mint bármikor. A pályázat révén olyan jelentős fejlesztési forrásokhoz jutnánk, amelyek lehetővé tennék azt a bizonyos munkamegosztást, profiltisztítást, amit régóta tervezünk. Mert most attól félünk, hogy káosz keletkezik, mindenki mindennel foglalkozik, és a szakma mellett elszöknek a dolgok. Arra törekszünk, hogy minél előbb kinevezzük a képzőművészeti kuratórium tagjait, ők döntsék el, mikor, hol és mit állítsunk ki. Nem nézem le az amatőr alkotókat sem, számukra is kell helyet biztosítani, de válasszuk ketté az amatőr és profi társaságot, ahogy mi ezt a várban tettük.

P.I.: - Végül is a lendvai művésztelep eljutott egy nagyon jó szintre, még akkor is, ha vannak megoldatlan kérdések. Mintha az összegzés

hiányozna, a kicsit romantikus hőskorszak lezárása...

G.F.: - Kétségtelen, egy felmérhetetlen értékű gyűjtemény van a birtokunkban, amit eddig nem tudtunk a maga teljességében bemutatni. Most tartunk ott, hogy végre összeállt egy monográfia az elmúlt harminc évről, amit hamarosan megjelentetünk. Ugyanakkor fel kell tennünk a kérdést, hogyan tovább? A határokon – legalábbis az uniós országokban – könnyebb átjutni, könnyebb a műtárgyak szállítása, csökkentek a költségek, ezért úgy gondolom, ki kell lépünk a megszokott keretből. Túlzottan elégedettek voltunk önmagunkkal, csak ebben a régióban mozogtunk, nem mertünk a határokon, Magyarországon is túl Nyugat felé kapcsolatokat teremteni, megmutatkozni. De a május elsejei csatlakozással kapcsolatos ArtEufória című kiállításunk olyan izgalmas kezdeményezés, mely e tekintetben is új lehetőségeket nyit meg előttünk. Fölkértük a csatlakozó tíz ország művészeit, vegyenek részt az egyesüléssel kapcsolatos, tematikus kiállításon. Hat országból kaptunk műveket, és hamarosan megjelenik a katalógus is. Több helyről is érkezett fölkérés, hogy mutassuk be az anyagot, de katalógus nélkül nem lett volna elegáns bárhol megjeleni. De hál' Isten, jövő év elejére ezt is letesszük az asztalra. De vannak véletlenek is, amik segítenek. Az idei művésztelep pozsonyi szobrászművésze, Peter Roller megbetegedett, ezért nem tudott eljönni. Legutolsó pozsonyi látogatásunk alkalmával azt mondta, ha oda szállítjuk a követ, megfaragja. Nagyon szerettünk volna tőle egy szobrot, ezért is hívtuk meg, ha ez a megoldás, legyen. Október harmincadikára elkészült a mű, már Lendván van a gyönyörű plasztika. Miközben ezt intéztem, meglátogattam a komáromi művésztelepet, és új ismeretségekre tettem szert. Most négy művésztelep szervezői fognak össze – a komáromiakhoz és a mosonmagyaróváriakhoz csatlakozott egy párizsi művésztelep, és mi, lendvaiak, szintén bekapcsolódunk ebbe a körbe. Az a tervünk, hogy négyévente kicseréljük az új anyagot, ennek eredményeként a párizsiak nálunk, mi pedig Párizsban állíthatunk ki. A kisplasztikai triennálé megújítását pedig úgy képzeljük el – erről Kostyál Lászlóval, a Göcseji Múzeum művészettörténészevel is konzultáltunk -, hogy egy-egy művésztelep ilyen jellegű termését is bemutatnánk ennek a keretében.

S a vándorkiállítás – a korábbiakhoz hasonlóan – több országot is megjárna. Ez a tárlatforma három éveként felmérné, mi is történik a szobrászat területén. Megszervezhetnénk ezt a festészet és grafika műfajában is.

P.I.: Ahogy az intézmény neve - Galéria-Múzeum – is jelzi, itt két intézmény van jelen. Nem lenne célszerű a szétválasztás?

G.F.: Feltétlenül, de ehhez még nem értek meg a feltételek. Hosszú távon a lendvai művésztelepnek mindenképpen egy alapítvány keretében kellene működni. Az alapításban a város is részt vállalhatna, esetleg mások is „beszállhatnának”. Meg kell teremteni a lehetőséget, hogy néhány műtárgyat eladjunk, s a bevételt visszaforgassuk a költségvetésünkbe. Egyelőre nincs olyan hely sem, ahol ezt végezhetnénk. Van egy elképzelésünk, a tragikusan korán elhunyt Gálcs István festőművész házáat szeretnénk megvásárolni – jó helyen van, a központban –, ahol az ő állandó kiállítása mellett egy profi galéria is helyet kapna. Azon is érdemes lenne elgondolkodni, hogy Zalaegerszeg és Lendva hogyan tudna ezen a téren jobban együttműködni. Azt gondolom, többre jutnánk, ha a két közeli

város egyeztetné elképzeléseit, terveit. Nem elég évente egy-két kiállítást megrendezni, kicserélni. A jövő mindenképpen az, hogy egy közös projektet állítsunk össze, amivel indulhatunk az EU megfelelő pályázatain. Az anyagi és szakmai siker reményében errefelé érdemes indulni.

P.I.: Lendva – akárhogy is nézzük – a pannon térség legeldugottabb zugában található. Mivel lehet az eddigieknél jobban idecsábítani a látogatókat, az érdeklődőket?

G.F.: - Igen, mit tehet egy több ország határzugaiban lévő peremváros galériája, művésztelepe? Képzőművészeti tevékenységünk arra irányul, hogy itt új, értékes dolgok szülessenek, és akkor azt be tudjuk mutatni, vagy el tudjuk vinni máshová. S ezzel növeljük városunk jó hírét is, turizmusra csábító kínálatát. A következő években az eddigieknél több figyelmet, pénzt, energiát kell fordítani image-unk kialakítására, propagálására, különben az itt folyó minőségi munka nem nyeri el a támogatóktól, a nagyközönségtől azt a figyelmet, amit feltétlenül megérdemel.

